

Kainuun liitto
Kauppakatu 1
87100 Kajaani
kainuunliitto@kainuu.fi

LAUSUNTO

3.3.2016

Dnro 0196 /2016

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto

Viite: Lausuntopyyntönnö 3.2.2016

KAINUUN MAAKUNTAKAAVA

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Kainuussa on aloitettu maakuntakaavan tarkistaminen. Tavoitteena on ajantasaistaa voimassa oleva Kainuun maakuntakaava 2020. Maakuntahallitus on asettanut nähtäville maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman.

Maakuntakaavan alueelle sijoittuu kokonaan tai osittain viisi paliskuntaa: Halla, Näljänkä, Hossa-Irni (osa), Jokijärvi (osa) ja Pintamo (osa). Poronhoito on oleellinen osa Kainuun alueen perinteisiä elinkeinoja ja sen merkitys korostuu erityisesti syrjäisten seutujen asuttuna pitämisessä.

Poronhoidon huomioon ottaminen kaavoituksessa

Kaikessa kaavoituksessa on lähtökohtana erilaisten alueidenkäytön intressien ja tarpeiden yhteensovittaminen. Kaavoitusprosessit toimivat myös alueidenkäytön suunnittelun vuorovaikutteisuuden välineinä. Kaavoilla on oikeusvaikutuksia ja lainsäädännön ohella ne ohjaavat alueiden ja luonnonvarojen kestävästä käytöstä.

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan lailla turvattu erityinen oikeus (poronhoitolaki, PHL 848/1990). Poronhoitolain lisäksi valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) edellyttävät, että poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon alueidenkäyttölliset edellytykset. Maakuntakaavaa laadittaessa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista (MRL 132/1999, 24.2 §). Velvoite koskee oikeudellisesti kaikkea kaavoitusta. Maakuntakaavan sisältövaatimuksissa (MRL 28 §) edellytetään kiinnitettävän erityisesti huomiota muun muassa maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin sekä maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Poronhoito on poronhoitoalueella keskeinen osa alueen elinkeinoelämää ja laajojen maa-alueiden käyttäjänä altis muun maankäytön vaikutuksille. Poronhoito on lisäksi kiinteä osa Pohjois-Suomen kulttuuriperintöä. Poronhoitoalueella tapahtuva maankäytön suunnittelu on siis elinkeinon ja kulttuuriperinnön jatkuvuuden kannalta keskeinen kysymys.

Poronhoitoalueella vuorovaikutteisuutta on käytännössä toteutettu erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla. PHL 53 § velvoittaa viranomaisen neuvottelemaan asianosaisen paliskunnan kanssa valtion maita koskevan suunnittelun yhteydessä, mikäli sen katsotaan olennaisesti vaikuttavan poronhoidon harjoittamiseen. Vaikka alue ei olisikaan valtion mailla, on poronhoitolain mukaisten

neuvotteluiden tyyppisiä neuvotteluita käyty useissa kaavoissa ja maankäyttöhankkeissa Lapissa ja Kainuussa, sillä ne on todettu hyväksi osallistamisen välineiksi.

Poronhoitoa koskevaa paikkatietoaineistoa ollaan ajantasaistamassa ja se on entistä laadukkaampaa. Koko poronhoitoalueen porotalouden paikkatietokanta paliskuntien toiminnasta, porolaitumista, poronhoidon rakenteista, porolaidunten laadusta ja määrästä sekä maankäytön häiriövaikutuksista koostaan Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen toimesta TOKAT-hankkeessa (ks. <http://www.syke.fi/hankkeet/tokat>). Kaikki poronhoitoalueen maakuntien liitot ovat hankkeen yhteistyökumppaneita. Kainuun paliskuntien aineisto on valmistumassa aivan lähiaikoina, sillä ne ovat parhaillaan paliskuntien viimeisessä hyväksynnässä. Sen jälkeen aineistot voidaan antaa liiton käyttöön.

Maakuntakaavan OAS

Maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on otettu poronhoito huomioon. Siellä on tunnistettu valtakunnallinen alueidenkäyttötavoite, joka koskee poronhoitoaluetta. Alueen paliskunnat myös tunnistetaan kaavan osallisissa ja paliskunnilta on pyydetty lausunnot OASista.

Kaavan suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa tulisi ottaa poronhoito huomioon ja käyttää työkaluna edellä mainittuja paikkatietoaineistoja. Tällöin suunnittelussa olisi mahdollista huomioida poronhoidon keskeiset toiminta-alueet. Lisää tietoa poronhoidon huomioimisesta kaavoituksessa on Paliskuntain yhdistyksen nk. poroYVA-oppaassa, paliskunnat.fi/poroyva

Kaavan laatimisen vaiheissa ei mainita poronhoitolain 53 § mukaisia neuvotteluita alueen paliskuntien kanssa. Lapin maakuntakaavoissa vakiintunut käytäntö on, että liitto järjestää yhteiset neuvottelut kaava-alueen paliskunnille ennen valmisteluaineiston ja kaavaehdotuksen nähtäville asettamista. Lisäksi paliskunnilta pyydetään lausunnot kaavan eri vaiheissa. Paliskuntain yhdistys katsoo, että Kainuun maakuntakaava-alueen paliskuntien kanssa tulisi järjestää ainakin yksi neuvottelu ja tarvittaessa toinenkin, jotta poronhoidon huomioon ottaminen varmistetaan. Lapissa Paliskuntain yhdistys on otettu mukaan viranomaisneuvotteluihin sekä kaavojen ohjausryhmään. Kainuussa vastaava virkaa hoitaneen perustettava SOVA-ryhmä. Siinä tulisi olla poronhoidon edustus, esimerkiksi Paliskuntain yhdistyksestä.

Poronhoidon kaavamerkinnet ja -määräykset

Porojen vapaa laidunnusoikeus koskettaa tietyin laissa luetelluin rajoituksin koko poronhoitoaluetta (PHL 3 §), tämä oikeus on syytä tuoda selkeästi esille maakuntakaavassa.

Poronhoitoalueen raja on merkitty voimassa olevaan Kainuun maakuntakaavaan ja aluetta koskeva suunnittelumääräys turvaa osaltaan elinkeinon alueidenkäyttöön liittyviä lakisääteisiä oikeuksia. Jotta poronhoito koko poronhoitoalueella huomioitaisiin poronhoitolain ja VAT:n mukaisesti, on kuitenkin tarkoituksenmukaista ja tarpeellista käyttää useita keinoja ja kehittää kaavamerkintöjä edelleen. Tämä tarkoittaa poronhoidolle ominaisia aluevarauksia, kaavamerkintöjä ja -määräyksiä. Elinkeino erityisluonne huomioon ottaen on tarpeen merkitä alueita, jotka ovat poronhoidolle ratkaisevan tärkeitä. Tällaisia ovat esimerkiksi eri vuodenaikoina keskeisimmät laidunalueet, paliskuntien toiminnalliset aita- paikka-alueet sekä keskeisimmät porojen kulku- ja kuljetusreitit. Nämä voidaan huomioida esimerkiksi omalla ph-merkinnällä sekä kaavaselostukseen liitettävillä paliskuntakohtaisilla kartoilla, joihin alueita ja rakenteita merkitään paikkatietoaineistoon pohjaten. Mikäli kaavaan merkitään aluevarausmerkintöjä, poronhoidon nostaminen pääkäyttömuodoksi maa- ja metsätalouden rinnalle (M-, MP- /M-1 – alueet, esim. *Metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue/Maa- metsä- ja porotalousvaltainen alue*) olisi

perusteltua poronhoidon kannalta erityisen tärkeille alueille, sillä poronhoidolla on alueella erityislailla säädetty maanomistuksesta riippumaton erityisoikeus (poronhoito-oikeus).

Lapissa vahvistetussa Länsi-Lapin maakuntakaavassa sekä työn alla olevassa Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa on hyödynnetty poronhoidon paikkatietoaineistoja ansiokkaasti. Niiden avulla kaavaan on merkitty muun muassa poronhoidon kannalta tärkeitä rakenteita (erilaisia aitoja ja kämppiä) ph-kohdemerkinnällä: *Poronhoidon kannalta erityisen tärkeä alue/kohde/aita*. Ph-merkintään on liitetty seuraava suunnittelumääräys:

”Moottorikelkkailu- ja ulkoilureitit tulee suunnitella niin, että ne risteävät mahdollisimman harvoissa kohdissa pysyvän poroaidan kuten työ- ja laidunkiertoaidan kanssa ja että porojen kulku aidan läpi reitin kohdalta pyritään estämään.

Alueen suunnittelussa on turvattava porohoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen.”

Paliskuntien väliset rajat

Lapin maakuntakaavoihin merkitään paliskuntien väliset rajat. Tämä on hyvä informaatiota lisäävä käytäntö ja harkitsemisen arvoista myös muualla poronhoitoalueella. On tärkeää varmistaa merkintätapojen yhdenmukaisuus. Paliskuntien väliset toimialueiden rajat vahvistaa Lapin aluehallintovirasto (AVI). Paliskuntien vahvistetut viralliset rajat tulee merkitä kaavaan aina AVI:n vahvistamien sanallisten kuvausten mukaisina. Hallinnolliset rajat on tarkistettu poronhoidon paikkatietoaineistojen päivityksen yhteydessä.

Kehittämisperiaatemerkinnot

Informatiivisten kehittämisperiaatemerkinnot käyttö kaavoissa on hyvä asia ja niillä viestitään alueiden kehittämisessä ja suunnittelussa paikallisesti huomioon otettavia maankäytöllisiä tarpeita tai mahdollisuuksia. Maakuntakaavaan voisi esimerkiksi merkitä kehittämisperiaatemerkinnot alueita, jotka profiloituisivat selkeästi luontomatkailun ja luontaistalouden vyöhykkeinä tai kohdealueina. Keskeisimpiä porojen laidunkiertoreittejä puolestaan voisi merkitä *Ekologinen yhteystarve* –merkinnällä, tai sen kaltaisella merkinnällä, sillä ne ovat usein yhteneviä muiden ns. ekologisten käytävien kanssa. Oikein käytettynä Ekologinen yhteystarve –merkintä osoittaa tarvetta ekologisen yhteyden säilyttämiselle suunniteltaessa esim. tie- tai rautatielinjauksia tai muuta toimintojen sijoittelua.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

ma/ao